

ЗАСОБИ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ ЖІНОЧОЇ КОНЦЕПТУАЛЬНОЇ МЕТАФОРИ В АНГЛІЙСЬКІЙ, ІТАЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВНИХ КАРТИНАХ СВІТУ

У статті представлені результати дослідження жіночої концептуальної метафори та засобів її вербалізації в англійській, італійській та українській мовній картині світу ХІХ та ХХ століть. Розглядаються такі засоби вербалізації як порівняння, метафоричний епітет, метаморфоза, перифраз, антономазія, алегорія та метафора у її традиційному розумінні. У результаті діахронічного зіставного аналізу виявляються універсальні та специфічні риси метафоричних виразів у різноструктурних мовах та простежено їхню еволюцію в межах досліджуваних часових періодів.

Ключові слова: жіноча концептуальна метафора, метафоричний вираз, концептуальна картина світу, мовна картина світу.

В статье представлены результаты исследования женской концептуальной метафоры и способов её вербализации в английской, итальянской и украинской языковых картинах мира ХІХ и ХХ веков. Рассматриваются такие средства вербализации как сравнение, метафорический эпитет, метаморфоза, перифраз, антономазия, аллегория и метафора в её традиционном понимании. В результате диахронического сопоставительного анализа раскрываются универсальные и специфические черты метафорических выражений в разноструктурных языках и прослеживается их эволюция в рамках исследуемых временных периодов.

Ключевые слова: женская концептуальная метафора, метафорическое выражение, концептуальная картина мира, языковая картина мира.

The paper deals with the female conceptual metaphor and the ways of its verbalization in the English, Italian and Ukrainian linguistic pictures of the world during the ХІХth and ХХth centuries. It focuses on such means of verbalization as simile, metaphorical epithet, metamorphose, periphrasis, antonomasia, allegory and metaphor in its traditional meaning. Diachronic contrastive analysis reveals a range of universal and specific features of metaphorical expressions in languages of different structure and shows the development of metaphorical expressions within the time periods under consideration.

Key words: female conceptual metaphor, metaphorical expression, conceptual picture of the world, linguistic picture of the world.

1. Вступні зауваження

1.1. Актуальність, мета роботи і характеристика матеріалу дослідження

У статті представлені результати дослідження засобів вербалізації жіночої концептуальної метафори (ЖКМ) в англійській, італійській та українській мовних картинах світу (МКС) у художніх творах ХІХ та ХХ століть.

Актуальність роботи зумовлена комплексним зіставним діахронічним підходом до вивчення жіночої концептуальної метафори в англійській, італійській та українській концептуальних картинах світу (ККС). Такий підхід, по-перше, сприяє дослідженню універсальних механізмів концептуалізації жінки в ментальності носіїв вищезгаданих мов та виявленню лінгвоспецифічних характеристик етнічного менталітету шляхом аналізу

мовної репрезентації концептуальної метафори у зіставлених мовах, а по-друге, дозволяє простежити динаміку концептуальної та мовної картини світу у зв'язку із змінами соціально-історичних умов життя.

Матеріал дослідження склали 486 ЖКМ, отримані методом суцільної вибірки з художніх творів англійських, італійських та українських авторів ХІХ–ХХ ст. загальним обсягом 2830 сторінок. З них 198 ЖКМ відображають уявлення про жіноче, зафіксовані в англійській МКС, 97 – італійській, 191 – українській. До картотеки емпіричного матеріалу обрано метафоричні вирази (МВ), у яких ЖКМ вербалізовано за допомогою метафори, метаморфози, перифразу, порівняння, антономазії, метафоричного епітету та алегорії.

1.2. Термінологічний апарат дослідження

Для визначення терміну *жіноча концептуальна метафора* необхідно звернути увагу на поняття *концептуальна метафора*. Концептуальна метафора (далі КМ) розуміється як метафорична проекція (*metaphorical mapping*) когнітивної структури корелята (*source domain*) на когнітивну структуру референта (*target domain*) [14]. Отже під жіночою концептуальною метафорою у даній роботі розуміється метафорична проекція когнітивної структури певного корелята на референт *ЖІНКА*, у якій закріплені стереотипні уявлення або переосмислене розуміння про жіноче. КМ дають уявлення про світобачення мовної спільноти і можуть мати паралелі у мовах, якщо існує однакове сприйняття того чи іншого явища. Світобачення окремого мовця, письменника, у художньому творі виражається через образну метафору. В художніх творах вибір метафори залежить від індивідуально-авторського сприйняття світу і може мати як паралелі у концептуальній картині світу у зіставлених мовах, так і інше вираження [2, с. 109–117]. Наприклад, ЖКМ *ЖІНКА – ПТАХ* вербалізується у трьох зіставлених МКС: англ. *Di's a night bird* 'Ді – нічний птах' [22], італ. *La famiglia di Genco Abbandando, moglie e tre figlie vestite di nero, era raccolta in gruppo come uno stormo di paffute cornacchie* 'Родина Дженко Аббандандо, дружина та три дочки, вдягнені у чорне, була зібрана разом, як згряя товстих *copik*' [25], укр. *Марфа проти нього – перепілочка* [18].

Сукупність знань, втілених в мовній формі, становить за різними концепціями так званий "мовний проміжний світ", "мовну репрезентацію світу", "мовну модель світу" або "мовну картину світу". Наша концептуальна система відображається у вигляді мовної картини світу, залежить від фізичного та культурного досвіду і безпосередньо пов'язана з ним [7, с. 63]. Мовна картина світу розглядається як репрезентація концептуальної картини світу, яка, в свою чергу, репрезентує реальний об'єктивний світ [10, с. 37]. Завдяки процесу метафоризації в мовних засобах втілюється все те національно-культурне багатство, яке накопичується мовною спільнотою у процесі його історичного розвитку. Під час дослідження опису світу, закріпленому в мові, необхідно звертати увагу не лише на загальні та універсальні принципи організації дійсності, а й на закономірності, які превалюють в тій чи іншій мові, які продиктовані як його побудовою, так і національно-культурною свідомістю її носіїв. Мовна картина світу являє собою продукт мовлення та мислення, який

вносить семантичне членування (mapping) у дійсність, унікальний для будь-якої мови. Питання мовної картини світу дуже щільно пов'язане з питанням метафори як одним із засобів її створення [11].

Маніфестацією КМ у мовній картині світу є *метафоричний вираз* (МВ) [14]. П. Стоквел розмежує лінгвістичний вираз метафори та її внутрішній концептуальний зміст, зауважуючи на тому, що одна концептуальна метафора може мати декілька можливих поверхневих метафоричних виразів [15, с. 105]. Продовжуючи цю традицію розмежування, у даному дослідженні використовуються терміни "концептуальна метафора" для позначення внутрішнього концептуального змісту та "метафоричний вираз" – для його лінгвістичного виразу.

Серед видів МВ називають різні тропи [4, 5, 6]. Під *тропом* традиційно за І. В. Арнольд розуміється взаємодія значень слова під час створення художніх образів. Це такі образотворчі виразні засоби, в яких слово чи словосполучення вживається у перетвореному значенні [1, с. 64]. Враховуючи ідеї Г. Блума, Ж. Ж. Руссо, Ж. Деррида, Е. Хжановська-Ключевська зауважує, що в мові нічого не існує без попередньої концептуалізації в мисленні і всі тропи, по-перше, когнітивно зумовлені, і лише по-друге, реалізовані лінгвістично [12, с. 13]. Дослідниця звертає увагу на існування гібридних тропів (*hybrid tropes, fusion, blend* (терміни Дж. Лакоффа та М. Джонсона)) – злиття родинних тропів, наприклад, метафори, метонімії та синекдохи як свідчення поетичної економії мови [12, с. 25]. Вони створюють складну багатотропну структуру тексту [12, с. 162]. Межа між метафорою, символом та алегорією теж дуже розмита, що стає об'єктом довгих дебатів серед літературних критиків, дослідників стилістики, семіотики та теоретиків мистецтв. Зведення метафор до обмеженої кількості певних схем та фреймів підходить до конвенційної метафори у повсякденній мові, але не передає всіх нюансів значень у художніх текстах, а мова опису метафори сфокусована на метафорі у збиток іншим тропам [12, с. 46].

Отже, КМ може бути виражена не лише метафорою у її традиційному розумінні. У залежності від цілей, завдань та матеріалу дослідження виокремлюють різні засоби вербалізації КМ. В. А. Маслова визначає, що метафора може накладатися на тропи інших типів, ускладнюючи та посилюючи їхній ефект. Найчастіше вона накладається на порівняння, але може накладатися й на перифраз, оксюморон та інші тропи [7, с. 93]. М. О. Зогуля вказує, що КМ можуть бути представлені метафорою, метаморфозою, порівнянням, метафоричним епітетом, стертою метафорою [4, с. 66]. Е. Ц. Исаакян серед засобів вираження метафори виокремлює порівняння, алюзію, оксюморон, епітет, літогу, подвійну метафору, іронію [5, с. 20]. О. В. Купчик називає такі тропи, як метафора, порівняння, епітет, перифраз, оксюморон, зауважуючи на деякі відмінності в областях використання даних тропів. Наприклад, перифраз обслуговує головним чином сферу буття людини, оксюморон – ментальну сферу, а область вживання метафор, порівнянь та епітетів майже не обмежена [6, с. 11].

У результаті аналізу МВ, у яких вербалізовано ЖКМ в англійській, італійській та українській МКС, було виокремлено такі засоби вербалізації ЖКМ, як метафора, порівняння, метафоричний епітет, антономазія, перифраз, метаморфоза та алегорія. Під *метафорою* традиційно розуміється стилістичний прийом, у якому на думку спадають одразу два феномена (події, ідеї, дії), які мають подібні якості. Отже, метафора має здатність реалізовувати одразу два лексичних значення паралельно. Метафора може втілюватися в предикативне або атрибутивне словосполучення [3, с. 131–133]. Метафора як троп – це скрите або скорочене порівняння [1, с. 64; 12, с. 719]. Метафору втілену в означення називають атрибутивною метафорою [8, с. 331] або метафоричним епітетом [9]. Серед тропів існують форми змішаного походження: метафоричний епітет, порівняльна метафора, тощо. В поетичній мові форми виразності невіддільні одна від одної, вони переходять одна в одну [8, с. 321].

Порівняння використовується для посилення певної риси концепту. Воно характеризує об'єкт шляхом зіставлення його з іншим об'єктом, який належить зовсім до іншого класу речей. Об'єкти, що зіставляються можуть бути зовсім чужі один до одного. Порівняння може базуватися на означенні, обставині або присудку і містити у своїй структурі в англійській мові слова *like, as, such as, as if, seem* [3, с. 158], в італійській мові *come, simile a, piu di, sembra* [13, 722], в українській *як, мов, немов, наче, неначе, неначебто, ніби, нібито, немовби, немовбито*. Порівняння може бути також заперечним. Особливістю української мови є граматичне вираження порівняння за допомогою форми орудного відмінка, в яких знайшли відгомін метаморфозні вірування праукраїнців. Метаморфозні конструкції стали продуктивними. У метаморфозі ступінь злиття сем суб'єкта та об'єкта порівняння найвищий [8, с. 360–362].

КМ може бути вербалізована антономазією. *Антономазією* називають заміну одного імені іншим [8, с. 97], використання замість загальної назви (у нашому випадку жінки) власного імені або, навпаки, ім'я персонажа походить від загальної назви [1, с. 66; 13, с. 715]. Антономазія будується на взаємодії логічного та номінального значень слів, тобто обидва ці значення повинні бути реалізовані у слові одночасно [3, с. 155].

Перифраз – це заміна назви послідовністю слів, описовим оборотом, який має таке саме значення і вказує на суттєві, характерні ознаки. Використовується для досягнення евфемістичного ефекту або надання пафосності [1, с. 67; 13, с. 720]. Перифраз, як і порівняння виконує певну когнітивну функцію, тому що поглиблює наші знання про описаний феномен. Він може бути розшифрований лише у певному контексті [3, с. 160–161].

Вираження ідеї у розгорнутому художньому образі з розвитком ситуації та сюжету називається *алегорією* [1, с. 67]. Алегорія може бути виразом, або цілим оповіданням з більш глибоким смыслом, ніж буквальный [13, с. 713].

2. Основні результати дослідження

2.1. Типи ЖКМ у концептуальних картинах світу різних лінгвокультурних спільнот

Аналіз емпіричного матеріалу свідчить, що уявлення про жінку в концептуальних картинах світу різних лінгвокультурних спільнот

репрезентуються в ЖКМ ЖІНКА – ІРРЕАЛЬНА ІСТОТА, ЖІНКА – ТВАРИНА, ЖІНКА – АБСТРАКТНЕ ПОНЯТТЯ, ЖІНКА – ЛЮДИНА (цю групу складають ЖКМ, корелятами в яких переважно виступають ДИТИНА, ЧОЛОВІК, ЛІТЕРАТУРНИЙ ПЕРСОНАЖ, ТИТУЛОВАНА ОСОБА, РОДИННИ СТОСУНКИ, НАЦІОНАЛЬНІСТЬ), ЖІНКА – ОБ'ЄКТ ДІЇ, ЖІНКА – РІЧ/АРТЕФАКТ, ЖІНКА – ЗАНЯТТЯ, ЖІНКА – ПТАХ, ЖІНКА – ДОРОГОЦІННІСТЬ, ЖІНКА – РОСЛИНА. В одиничних контекстах знання про жінку концептуалізуються за допомогою метафор ЖІНКА – ОРГАН, ЖІНКА – РЕЧОВИНА, ЖІНКА – ПРИРОДА, ЖІНКА – ХВОРОБА, ЖІНКА – КОМАХА, ЖІНКА – ВОГОНЬ, ЖІНКА – ЇЖА, ЖІНКА – ВОДА, ЖІНКА – ЧАС, ЖІНКА – НЕБЕСНЕ СВІТИЛО, ЖІНКА – ТЕПЛО, ЖІНКА – СВІТЛО, ЖІНКА – ВИТВІР МИСТЕЦТВА, тому вони увійшли в групу "Інші".

У результаті зіставного аналізу було виявлено набір універсальних та специфічних ЖКМ, в яких відображені уявлення про жінку в ККС носіїв англійської, італійської та української мов. Результати аналізу подані в таблиці 1:

Таблиця 1

ЖКМ за типом корелята
в англійській, італійській та українській ККС ХІХ–ХХ ст.

ТИП КОРЕЛЯТА	Англійська ККС		Італійська ККС		Українська ККС	
	ХІХ в.	ХХ в.	ХІХ в.	ХХ в.	ХІХ в.	ХХ в.
ІРРЕАЛЬНА ІСТОТА	+	+	+	+	+	+
ТВАРИНА	+	+	+	+	+	+
АБСТРАКТНЕ ПОНЯТТЯ	+	+	+	+	+	+
ЛЮДИНА	+	+	+	+	+	+
ОБ'ЄКТ ДІЇ	+	+	+	+	+	–
РІЧ/АРТЕФАКТ	+	+	+	+	+	+
ЗАНЯТТЯ	+	+	+	+	+	+
ПТАХ	+	+	–	+	+	+
ДОРОГОЦІННІСТЬ	+	+	–	+	–	–
РОСЛИНА	+	+	+	–	+	+
Інші	+	+	+	+	+	+

Уявлення про жінку в англійській ККС ХІХ ст. концептуалізуються в метафорах ЖІНКА – ІРРЕАЛЬНА ІСТОТА, ЖІНКА – ТВАРИНА, ЖІНКА – АБСТРАКТНЕ ПОНЯТТЯ, ЖІНКА – ЛЮДИНА, ЖІНКА – ОБ'ЄКТ ДІЇ, ЖІНКА – РІЧ/АРТЕФАКТ, ЖІНКА – ЗАНЯТТЯ, ЖІНКА – ПТАХ, ЖІНКА – ДОРОГОЦІННІСТЬ, ЖІНКА – РОСЛИНА, ЖІНКА – ОРГАН, ЖІНКА – РЕЧОВИНА, ЖІНКА – ХВОРОБА. У результаті кількісного аналізу було встановлено, що в англійській ККС ХІХ ст. превалюють ЖКМ ЖІНКА – ІРРЕАЛЬНА ІСТОТА, наприклад, ... *what a sly little devil!* 'яке хитре дияволятко!' [26]; ЖІНКА – ТВАРИНА, наприклад, *She writhes and twists about like a snake*. 'Вона корчиться та звивається, як змія' [25]; ЖІНКА – АБСТРАКТНЕ ПОНЯТТЯ, наприклад, *The poor soul was still at the bedside*,

where Rebecca had left her 'Бідна душа стояла нерухома коло ліжка, де Ребекка залишила її' [26].

У ХХ ст. уявлення про жінку в англійській ККС експлікуються в ЖКМ ЖІНКА – ІРРЕАЛЬНА ІСТОТА, ЖІНКА – ТВАРИНА, ЖІНКА – АБСТРАКТНЕ ПОНЯТТЯ, ЖІНКА – ЛЮДИНА, ЖІНКА – ОБ'ЄКТ ДІЇ, ЖІНКА – РІЧ/АРТЕФАКТ, ЖІНКА – ЗАНЯТТЯ, ЖІНКА – ПТАХ, ЖІНКА – ДОРОГОЦІННІСТЬ, ЖІНКА – РОСЛИНА, ЖІНКА – ОРГАН, ЖІНКА – ХВОРОБА, ЖІНКА – КОМАХА, ЖІНКА – ВОГОНЬ, ЖІНКА – ЇЖА. У цей період жінка переважно сприймається через метафори ЖІНКА – ЗАНЯТТЯ, наприклад, *Di's suddenly like a... security officer...* '... Ді раптом повела себе, як... якийсь офіцер служби безпеки' [23]; ЖІНКА – АБСТРАКТНЕ ПОНЯТТЯ, наприклад, *His Aunt Deborah was fun* 'Його тітка Дебора була забавою' [23]; ЖІНКА – ТВАРИНА, наприклад, *You walk like all the great predators...* 'Ти ходиш, як великі хижаки' [22].

В італійській ККС у ХІХ ст. жінка репрезентується у метафорах ЖІНКА – ІРРЕАЛЬНА ІСТОТА, ЖІНКА – ТВАРИНА, ЖІНКА – АБСТРАКТНЕ ПОНЯТТЯ, ЖІНКА – ЛЮДИНА, ЖІНКА – ОБ'ЄКТ ДІЇ, ЖІНКА – РІЧ/АРТЕФАКТ, ЖІНКА – ЗАНЯТТЯ, ЖІНКА – РОСЛИНА, ЖІНКА – ХВОРОБА, ЖІНКА – КОМАХА, ЖІНКА – ВОДА. Серед найчастотніших ЖКМ виокремлюються ЖІНКА – ІРРЕАЛЬНА ІСТОТА, наприклад, *"Diavolo d'una donna!" esclamo Perpetua.* "'Жінка-диявол!' – вигукнула Перпетуа. ' [24], ЖІНКА – ТВАРИНА, наприклад, *... avevan sempre saputo tenere uno zampino di fuori...* 'завжди вмiла показати лапки' [24], ЖІНКА – АБСТРАКТНЕ ПОНЯТТЯ, наприклад, *... siete nostro aiuto in tutto* '... ви наша допомога у всьому' [24].

У ХХ ст. уявлення про жінку у носіїв італійської мови концептуалізуються в ЖКМ ЖІНКА – ІРРЕАЛЬНА ІСТОТА, ЖІНКА – ТВАРИНА, ЖІНКА – АБСТРАКТНЕ ПОНЯТТЯ, ЖІНКА – ЛЮДИНА, ЖІНКА – ОБ'ЄКТ ДІЇ, ЖІНКА – РІЧ/АРТЕФАКТ, ЖІНКА – ЗАНЯТТЯ, ЖІНКА – ПТАХ, ЖІНКА – ДОРОГОЦІННІСТЬ, ЖІНКА – ПРИРОДА, ЖІНКА – ЇЖА, ЖІНКА – НЕБЕСНЕ СВИТИЛО, ЖІНКА – ТЕПЛО, ЖІНКА – СВІТЛО, ЖІНКА – ВИТВІР МИСТЕЦТВА. Найчисленнішими є метафори ЖІНКА – ІРРЕАЛЬНА ІСТОТА, наприклад, *L'angelo e il drago, pensava Hagen* 'Янгол та дракон, думав Хаген' [25] та ЖІНКА – ТВАРИНА, наприклад, *Hai abbandonato la famiglia, ..., per sposare una vacca* 'Ти покинув сім'ю, ..., , щоб оженитися на корові' [25].

В українській ККС у ХІХ ст. жінка репрезентується ЖКМ ЖІНКА – ІРРЕАЛЬНА ІСТОТА, ЖІНКА – ТВАРИНА, ЖІНКА – АБСТРАКТНЕ ПОНЯТТЯ, ЖІНКА – ЛЮДИНА, ЖІНКА – ОБ'ЄКТ ДІЇ, ЖІНКА – РІЧ/АРТЕФАКТ, ЖІНКА – ЗАНЯТТЯ, ЖІНКА – ПТАХ, ЖІНКА – РОСЛИНА, ЖІНКА – ОРГАН, ЖІНКА – РЕЧОВИНА, ЖІНКА – ПРИРОДА, ЖІНКА – ХВОРОБА, ЖІНКА – КОМАХА, ЖІНКА – ВОДА, ЖІНКА – ЧАС, ЖІНКА – НЕБЕСНЕ СВИТИЛО. Превалують ЖКМ ЖІНКА – ТВАРИНА, наприклад, *Виколола проклята змiюка мені око!* [17]; ЖІНКА – АБСТРАКТНЕ ПОНЯТТЯ, наприклад, *Ой, гарна ж дiвчина, як рай* [Нечуй-Левицький] та ЖІНКА – ПТАХ, наприклад, *Кайдашиха щебетала* [17].

У ХХ ст. серед ЖКМ експлікуються ЖІНКА – ІРРЕАЛЬНА ІСТОТА, ЖІНКА – ТВАРИНА, ЖІНКА – АБСТРАКТНЕ ПОНЯТТЯ, ЖІНКА – ЛЮДИНА, ЖІНКА – РІЧ/АРТЕФАКТ, ЖІНКА – ЗАНЯТТЯ, ЖІНКА – ПТАХ, ЖІНКА – РОСЛИНА, ЖІНКА – КОМАХА, ЖІНКА – ВОДА. Найчисленнішими ЖКМ у ХХ ст. є ЖІНКА – ІРРЕАЛЬНА ІСТОТА, наприклад, "Відьма, – подумав тоді про неї. – Справжнісінька відьма" [18]; ЖІНКА – ТВАРИНА, наприклад, Тоді Оріся плигнула, як дика кішка [18] ЖІНКА – ПТАХ, Марфа проти нього – перепілочка [20].

Результати дослідження вказують на те, що існує ряд універсальних ЖКМ, які структурують знання про жінку у всіх трьох зіставлюваних ККС. Такими універсальними ЖКМ є ЖІНКА – ІРРЕАЛЬНА ІСТОТА, ЖІНКА – ТВАРИНА, ЖІНКА – АБСТРАКТНЕ ПОНЯТТЯ, ЖІНКА – ЛЮДИНА (з корелятами ДИТИНА та ТИТУЛОВАНА ОСОБА), ЖІНКА – РІЧ/АРТЕФАКТ, ЖІНКА – ЗАНЯТТЯ. Той факт, що деякі метафори функціонують в один часовий період, проте відсутні у інший свідчить про динамічний характер ЖКМ. Так у всіх трьох зіставлюваних ККС, хоча і в різні часи спостерігаються ЖКМ ЖІНКА – ОБ'ЄКТ ДІЇ, ЖІНКА – ПТАХ, ЖІНКА – РОСЛИНА, ЖІНКА – ПРИРОДА, ЖІНКА – ХВОРОБА, ЖІНКА – НАЦІОНАЛЬНІСТЬ, ЖІНКА – КОМАХА.

ЖКМ ЖІНКА – ДОРОГОЦІННІСТЬ та ЖІНКА – ЇЖА відображають уявлення про жінку в ККС носіїв англійської та італійської мов, проте відсутні в ККС носіїв української мови. ЖКМ ЖІНКА – ОРГАН експлікується в англійській та українській ККС, але відсутня в італійській ККС. ЖКМ ЖІНКА – ВОДА та ЖІНКА – НЕБЕСНЕ СВІТИЛО експлікують уявлення про жінку в італійській та українській ККС, проте не вживаються в англійській ККС.

Деякі ЖКМ відображають уявлення про жінку лише в певній ККС, тому можна вважати, що вони мають національний характер. Таким чином англійськими ЖКМ є ЖІНКА – ЛІТЕРАТУРНИЙ ПЕРСОНАЖ, наприклад, ... *Delilah patted Samson's cheek.* '... Деліла погладила Самсона по щоці' [26] та ЖІНКА – ВОГОНЬ, наприклад, *And who is that nice good-natured looking creature with her –a flame of yours?* 'А хто те добродушне створіння з нею – твоє полум'я?' [26]; італійськими – ЖІНКА – РОДИННИ СТОСУНКИ, наприклад, ... *voleva tener Lucia con se, come una figliuola o una sorella.* '... хотіла тримати Лючію поруч, мов дочку або сестру' [24] ЖІНКА – ТЕПЛО, наприклад, *Si scaldò negli occhi adoranti della sposa...* 'Зігрівся в обоюножючих очах нареченої...' [24]; ЖІНКА – СВІТЛО, наприклад, *Era la luce della mia vita* 'Вона була світлом мого життя' [24], ЖІНКА – ВИТВІР МИСТЕЦТВА, наприклад, *Si voltò con ciò che poteva definire solo come un sorriso alla Monna Lisa* 'вона озирнулась і посміхнулась посмішкою Мона Лізи'; українською – ЖІНКА – ЧАС, наприклад, *Коли я буду вибирати собі дівчину, то візьму... тиху, як тихе дімо* [17]. Проте необхідно зазначити, що такі ЖКМ нечисленні.

2.2. Особливості вербалізації ЖКМ в різних мовних картинах світу

На основі аналізу художніх творів ХІХ-ХХ ст. англійською, італійською та українською мовами було встановлено, що ЖКМ в різних мовних картинах світу вербалізується за допомогою метаморфози, образної метафори,

перифразу, порівняння, антономазії, метафоричного епітету, алегорії. Кількісні дані, отримані в результаті дослідження, зведено у таблиці 2:

Таблиця 2

Засоби вербалізації ЖКМ у різних МКС протягом ХІХ–ХХ ст.

Засіб вербалізації ЖКМ	Англійська МКС				Італійська МКС				Українська МКС			
	ХІХ ст.		ХХ ст.		ХІХ ст.		ХХ ст.		ХІХ ст.		ХХ ст.	
	Кіль- кість МВ	%	Кіль- кість МВ	%	Кіль- кість МВ	%	Кіль- кість МВ	%	Кіль- кість МВ	%	Кіль- кість МВ	%
Метаморфоза	30	25	12	17	6	11	13	30	25	27	14	15
Метафора	28	23	26	34	15	29	12	27	7	7	11	12
Перифраз	23	19	6	7	4	8	5	11	2	2	1	1
Порівняння	20	17	25	32	16	31	7	16	56	59	58	60
Антономазія	12	10	1	1	–	–	1	2	–	–	–	–
Епітет	5	4	7	9	7	13	3	7	1	1	10	10
Алегорія	3	2	–	–	4	8	3	7	4	4	2	2
Усього	121	100	77	100	52	100	45	100	95	100	96	100

2.2.1. Засоби вербалізації ЖКМ в англійській мовній картині світу

Превалюючим засобом вербалізації ЖКМ в англійській мовній картині світу є метаморфоза. Наприклад, у реченні *leaving that poor lady a victim to those harpies... Rebecca besought her (Miss Briggs) to remember that her own home... was always open... '... залишаючи цю бідну жінку жертвою тих гарпій...* Ребекка молила її (Міс Бріггз) пам'ятати, що її дім завжди відкритий... [26] за допомогою метаморфоз *victim* та *harpies* вербалізуються ЖКМ ЖІНКА – ОБ'ЄКТ ДІЇ та ЖІНКА – ІРРЕАЛЬНА ІСТОТА.

Часто жіночі персонажі сприймаються через образну метафору, наприклад, ЖКМ ЖІНКА – ДОРОГОЦІННІСТЬ вербалізується в метафоричних виразах *You... are a little paragon – positively a little jewel* 'Ти – маленький діамант справжня маленька дорогоцінність' або *Amelia... is a pearl* 'Амелія – це перлина' [26].

Дуже часто ЖКМ у ХІХ ст. виражена перифразою. Для досягнення евфемістичного ефекту замість імені жінки використовуються, наприклад, перифрази *victim of a passion* 'жертва пристрасті', *this poor old nervous victim* 'ця бідна стара знервована жертва' [26], в яких вербалізуються ЖКМ ЖІНКА – ОБ'ЄКТ ДІЇ. Пафосності висловлюванню додають такі перифрази, як, наприклад, *poor little tender heart* 'бідне ніжне серденько'; *this gentle little heart* 'це ніжне серденько' [26]. У даних прикладах вербалізується метафора ЖІНКА – ОРГАН.

ЖКМ може бути вербалізована за допомогою порівняння. Наприклад, ЖКМ ЖІНКА – ТИТУЛОВАНА ОСОБА вербалізовано у реченні *"You don't suppose I can't defend my own honour," said the little woman, looking as stately as a queen* "Ви ж не думаєте, що я не можу захистити власну честь," – сказала жіночка з виглядом статної королеви' [26].

Уявлення про жінку в англійській мовній картині світу можуть бути зафіксовані в антономазії. Жінка позначається ім'ям міфічних (*Minerva*

'Мінерва', *Omphale* 'Офелія', *Venus* 'Венера', *Iphigenia* 'Іфігенія'), біблійних (*Delilah* 'Деліла') або літературних персонажів (*Cinderella* 'Попелюшка', *Macbeth* 'Макбет', *Titania* 'Тітанія'). Так у реченні *Amelia Sedley... had many charming qualities which that pompous old Minerva of a woman could not see...* 'У Амелії Седлі... було багато чарівних якостей які ця помпезна Мінерва не бачила' [26] за допомогою антономазії *Minerva* вербалізовано ЖКМ ЖІНКА – ІРРЕАЛЬНА ІСТОТА.

Значно менше ЖКМ вербалізується метафоричним епітетом, наприклад, *Mrs. Bowls cautioned her lodger against venturing into the lion's den* 'Міс Боулз попереджала свого мешканця не сміти заходити в лігво лева' [26] (в епітеті вербалізовано ЖКМ ЖІНКА – ТВАРИНА) або алегорією наприклад, *Snares or shot may take off the old birds foraging without – hawks may be abroad, from which they escape or by whom they suffer; but the young ones in the nest have a pretty comfortable unromantic sort of existence in the down and the straw, till it comes to their turn, too, to get on the wing. While Becky Sharp was on her own wing in the country, hopping on all sorts of twigs... Amelia lay snug in her home* 'Силки та вистріли можуть змусити взлетіти старих птахів, що відправились на пошуки їжі – хижаки можуть бути усюди, від яких вони тікають і страждають; але молодь у гнізді ведуть досить зручне неромантичне існування, сидючи у соломі до тих пір, як не прийде їхній час розправити крила. В той час, як Бекі Шарп літала на своїх крилах у селі, стрибаючи по всіх гілках... Амелія лежала у гнізді вдома' [26]. В останньому прикладі вербалізується метафора ЖІНКА – ПТАХ. Характерним для англійської МКС є наявність так званих перевернутих епітетів, таких як *pompous old Minerva of a woman* 'помпезна жінка Мінерва', *little viper of a Sharp* 'маленька гадюка Шарп', *angel of a girl* 'дівчинка-янгол', *little serpent of a governess* 'маленька гувернантка-змія' [26]. У таких епітетах суб'єктивний, оцінний та емотивний компонент вербалізується не в іменнику-означенні, а в іменнику, який описується. Такий тип епітета завжди метафоричний. Референт метафори вербалізується в of-фразі, а корелят – іменник, який ця фраза описує [3, с. 151].

У ХХ основними засобами вербалізації ЖКМ залишаються метафора, порівняння та метаморфоза. Метафора стає превалюючим засобом вербалізації ЖКМ. Наприклад, ЖКМ ЖІНКА – ХВОРОБА вербалізується у наступному виразі: *inside she must be one enormous black bruise* 'усередині вона напевно один величезний синець' [23].

Велика кількість ЖКМ вербалізуються за допомогою порівняння. Наприклад, у метафоричному виразі *That's self-pity. Not the real you. Cowardice.* 'Це жаль до себе. Не справжня ти. Боязкість' [21] вербалізується ЖКМ ЖІНКА – АБСТРАКТНЕ ПОНЯТТЯ.

ЖКМ в англійській мовній картині світу ХХ ст. також актуалізується в метаморфозі, наприклад, *I love you, devil.* 'Я кохаю тебе, диявол.' [22]. У даному прикладі вербалізується ЖКМ ЖІНКА – ІРРЕАЛЬНА ІСТОТА..

Інші засоби вербалізації ЖКМ в англійській МКС у ХХ ст. не продуктивні, а випадки антономазії відсутні.

2.2.2. Засоби вербалізації ЖКМ в італійській мовній картині світу

Найчастотнішими засобами вербалізації ЖКМ в італійській мовній картині світу ХІХ ст. є порівняння, метафора та метафоричний епітет. Наприклад, у порівнянні *anche la sua sposa poteva essere considerata, in certo modo, come roba di rubello* 'навіть його наречену в деякій мірі можна було вважати за вкрадене' [24, с. 220] вербалізується ЖКМ ЖІНКА – ОБ'ЄКТ ДІЇ. У МВ *La sposina ne fu l'idolo, il trastullo, la vittima*. 'Наречена одразу стала ідолом, іграшкою, жертвою' [24, с. 123] за допомогою метафори вербалізуються ЖКМ ЖІНКА – РІЧ/АРТЕФАКТ та ЖІНКА – ОБ'ЄКТ ДІЇ. У МВ *donne con certe facce maschie* 'жінки з явними чоловічими обличчями' [24, с. 55] за допомогою метафоричного епітета вербалізується ЖКМ ЖІНКА – ЧОЛОВІК. Необхідно відзначити, що для італійської мови є характерним використання зворотнього епітета з прийменником *di*, наприклад, *paura del fanciullo* 'циплячий страх' [24, с. 100], *titolo di madre* 'материнське звання' [24, с. 211], *vita noiosa di carceriera* 'нудне життя тюремщиці' [24, с. 118].

У ХХ ст. основними засобами вербалізації ЖКМ є метаморфоза, наприклад, *Siedi qui con me, dolcezza...* 'Сядь зі мною, солодка' [25] (вербалізується ЖКМ ЖІНКА – ІЖА); метафора, наприклад, *era la luce della mia vita* 'вона була світлом мого життя' [25] (вербалізується ЖКМ ЖІНКА – СВІТЛО) та порівняння, наприклад, *La più grande stella di Hollywood. Sembra un angelo*. 'Найбільша зірка Голлівуду. Схожа на янгола' [25] (вербалізується ЖКМ ЖІНКА – ІРРЕАЛЬНА ІСТОТА).

2.2.3. Засоби вербалізації ЖКМ в українській мовній картині світу

В українській мовній картині світу ХІХ ст. ЖКМ найчастіше вербалізується у порівнянні. Наприклад, у реченні *З маленького личка хоч води напиїся, а сама пишна, як у саду вишня, а тиха неначе вода в криниці* [17] за допомогою порівняння вербалізуються метафори ЖІНКА – РОСЛИНА та ЖІНКА – ВОДА. Зустрічаються характерні лише для української мови вираження порівняння за допомогою форми орудного відмінка, наприклад, *шугнула зозулю, освітила неначе сонцем, побігла зіркою, здавалась русалкою, стовпом стала* [17]. Крім порівняння часто засобом вербалізації ЖКМ стає метаморфоза. Наприклад, у МВ *Прощай, моє ясне сонечко!* [17] за допомогою метаморфози актуалізується ЖКМ ЖІНКА – НЕБЕСНЕ СВІТИЛО.

У ХХ ст. найпоширенішим засобом вербалізації ЖКМ залишається порівняння. Використовуються характерні тільки для української МКС порівняння з водою та русалкою та порівняння, виражені у формі орудного відмінка, наприклад, *... з'явилася перед чоловіком ташанською русалкою* [18] (вербалізується ЖКМ ЖІНКА – ІРРЕАЛЬНА ІСТОТА). Часто ЖКМ вербалізується у метаморфозі, як, наприклад, ЖКМ ЖІНКА – РОСЛИНА вербалізується у МВ – *Лукерко, ягідко моя!* [18].

Велика кількість ЖКМ вербалізується за допомогою метафори, наприклад, *Моя мати – найвність, тиха жура і добрість безмежна* [19] (вербалізується ЖКМ ЖІНКА – АБСТРАКТНЕ ПОНЯТТЯ).

3. Висновки

У ході зіставного аналізу було виявлено ряд універсальних та специфічних рис у фіксації знань про жінку у концептуальних картинах світу та засобів їх вербалізації у мовних картинах світу носіїв англійської, італійської та української мов.

Схожість проявляється у тому, що уявлення про жіноче у людей незалежно від культурно-детермінованих традицій концептуалізується у схожих наборах ЖКМ. Універсальними ЖКМ є *ЖІНКА – ІРРЕАЛЬНА ІСТОТА*, *ЖІНКА – ТВАРИНА*, *ЖІНКА – АБСТРАКТНЕ ПОНЯТТЯ*, *ЖІНКА – ДИТИНА*, *ЖІНКА – РІЧ/АРТЕФАКТ* та *ЖІНКА – ЗАНЯТТЯ*. Результати кількісного аналізу підтверджують, що дані ЖКМ також є найчастотнішими. Крім того було виявлено набір спільних для зіставлюваних мовних картин світу засобів вербалізації ЖКМ: метаморфоза, метафора, перифраз, порівняння, епітет, алегорія. Крім того, метафора, метаморфоза та порівняння є превалюючими засобами вербалізації ЖКМ у всіх трьох зіставлюваних МКС.

Проте наявність специфічних метафор засвідчує особливості концептуалізації уявлень про жінку у різних лінгвокультурних спільнотах. Специфічними метафорами в англійській ККС є *ЖІНКА – ЛІТЕРАТУРНИЙ ПЕРСОНАЖ* та *ЖІНКА – ВОГОНЬ*; в італійській ККС *ЖІНКА – РОДИННИ СТОСУНКИ*, *ЖІНКА – ТЕПЛО*, *ЖІНКА – СВІТЛО* та *ЖІНКА – ВИТВІР МИСТЕЦТВА*; в українській ККС *ЖІНКА – ЧАС*.

Значні відмінності засвідчуються кількісними даними в межах окремих груп. В англійській МКС ХІХ ст. ЖКМ найчастіше виражено метаморфозою та метафорою, проте у ХХ столітті метафора стає найчастішим засобом вираження ЖКМ поряд з порівнянням. В італійській МКС ХІХ ст. ЖКМ найчастіше виражено порівнянням, а в ХХ столітті метаморфозою. Метафора, як засіб вираження ЖКМ залишається досить поширеною в обидва аналізовані періоди.

Результати діяхронічного аналізу засвідчують, що англійська та італійська МКС мають більш динамічний характер у порівнянні з українською, і кількість засобів вираження ЖКМ з часом змінюється. Найбільших змін зазнала італійська МКС. Це пояснюється тим, що у другій половині ХІХ ст. ця мова знаходиться лише у стадії зародження. З творчості Алессандро Мандзоні починається формування сучасної літературної італійської мови на заміну існуючим до того часу діалектам. Протягом другої половини ХІХ ст. та першої половини ХХ ст. через швидкі соціальні та політичні зміни, а саме об'єднання Італії в єдину державу та Першу світову війну, під час якої італійська літературна мова стала єдиною можливістю комунікації між солдатами з різних кутків Італії, зазнає значних змін і італійська МКС.

У ході зіставного діяхронічного аналізу було виявлено засоби вираження ЖКМ, які є характерними лише для певних МКС чи епох, що підтверджує динамічний характер метафори. Наприклад, перифраз найчастіше вживається в англійській МКС ХІХ ст. Це пояснюється тим, що даний троп взагалі був характерним для епохи пізнього класицизму у ХVІІІ ст. та початку ХІХ ст. у Західноєвропейській літературі. У цей час жорстко ставилися до підбору слів, і

вживання простих слів вважалося непоетичним. Однак в ХХ він втрачає свою популярність в англійській МКС. Через ті самі обставини в англійській МКС ХІХ ст. широко використовується антономазія: жінка позначається іменами міфічних, біблійних та літературних персонажів. В інші періоди та в інших МКС, що були об'єктом аналізу, цей троп використано в одиничних МВ, або зовсім відсутній. Згідно з кількісними даними метафоричний епітет, як засіб вербалізації ЖКМ, був найпоширенішим в італійській МКС ХІХ ст. та майже не втратив популярності у ХХ ст. Як відомо, епітет дає суб'єктивну емоційну оцінку предмету, явищу або людині. Італійці – це дуже емоційний народ, і ця емоційність може відобразитися у мові шляхом, наприклад, використання різноманітних епітетів. Різноструктурність з'єднаних мов пояснює специфічність форм епітетів у кожній з них: в італійській МКС це іменники після прийменника *di* у МВ, в англійській МКС дуже поширені зворотні епітети, а в українській – епітети у формі іменників в орудному відмінку.

Алегорія, як засіб вираження ЖКМ, також вживається в італійській МКС і майже відсутня в англійській та українській МКС. Цей факт можна пояснити тим, що алегорія, як троп, взагалі характерна для літератури Сходу та Риму (щез з часів Данте Аліг'єрі), та зовсім не характерна для західноєвропейської та слов'янської літератури.

Перспективним видається розширення діахронічного зрізу та з'єднаний аналіз та опис ЖКМ та засобів її вираження у різноструктурних МКС поряд з чоловічою концептуальною метафорою.

Література

1. Арнольд И. В. Стилистика. Современный английский язык: учебник для вузов / И. В. Арнольд. – 5-е изд., испр. и доп. – М.: Флинта: Наука, 2002. – 384 с.
2. Верба Л. Г. Порівняльна лексикологія англійської та української мов / Л. Г. Верба. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2008. – 248 с. – (4, перероблене та доповнене).
3. Гальперин И. Р. Стилистика английского языка / И. Р. Гальперин. – М.: Высшая школа, 1981. – 334 с.
4. Зозуля М. О. Метафора-персоніфікація в романах У. Голдінга: лінгвокогнітивний аспект: дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.04 "Германські мови" / Зозуля М. О.; ДонДУ. – Донецьк, 2011. – 242 с.
5. Исаакян Е. Ц. Средства актуализации концептуальной метафоры в творчестве Дж. Фаулза: автореф. дисс. ... канд. филол. наук: спец. 10.02.07 – германские языки. / Е. Ц. Исаакян. – Ереван, 2013. – 26 с.
6. Купчик Е. В. Поэтический мир А. Гордоничко: образная репрезентация концептосферы: автореф. дисс. ... д-ра филол. наук: спец. 10.02.01 – русский язык. / Е. В. Купчик. – Тюмень, 2006. – 22 с.
7. Маслова В. А. Лингвокультурология: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / В. А. Маслова. – М.: Издательский центр "Академия", 2001. – 208 с.
8. Мацько Л. І. Стилiстика української мови: підручник / Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько; за ред. Л. І. Мацько. – К.: Вища школа, 2003. – 462 с.
9. Петрова С. В. Метафорический эпитет в художественных текстах второй половины XX века [Електронний ресурс] / С. В. Петрова. – Режим доступу: <http://sibac.info/index.php/2009-07-01-10-21-16/2391-----xx->.
10. Пименова М. В. Концептуальные исследования. Введение: учеб. пособие / М. В. Пименова, О. Н. Кондратьева. – М.: ФЛИНТА: Наука, 2011. – 176 с.
11. Телия В. Н. Метафоризация и ее роль в создании языковой картины мира / В. Н. Телия // Роль человеческого фактора в языке. Язык и картина мира. – М.: Наука, 1988. – С. 173–205.

12. *Chrzanowska-Kluczevska E.* Much More than Metaphor: Muster Tropes of Artistic Language and Imagination / E. Chrzanowska-Kluczevska. – Frankfurt am Main ; Berlin ; Bem ; Bruxelles ; N. Y. ; Oxford ; Wien : Peter Lang, 2013. – 195 с.
13. *Dardano M.* Grammatica Italiana con nozioni di linguistica / M. Dardano, P. Trifone. – 3 ed. – Bologna : Zanichelli, 1995. – P. 711– 724.
14. *Lakoff G.* Metaphors We Live By / G. Lakoff, M. Johnson. – Chicago : Chicago University Press, 1985. – 242 p.
15. *Stockwell P.* Cognitive Poetics / P. Stockwell. – London ; N. Y. : Routledge, 2002. – 193 p.
16. *Simpson P.* Stylistics: A resource book for students / P. Simpson. – London : Taylor&Francis e-Library, 2004. – 247 с.

Джерела ілюстративного матеріалу:

17. *Нечуй-Левицький І.* Кайдашева сім'я [Електронний ресурс] / І. Нечуй- Левицький. – Режим доступу : <http://www.ukrlib.com.ua/books/printthebook.php?id=74&bookid=5>.
18. *Тютюнник Г.* Вир [Електронний ресурс] / Г. Тютюнник. – Режим доступу: <http://www.ukrlib.com.ua/books/printthebook.php?id=118&bookid=2>.
19. *Хвильовий М. Я* (Романтика) [Електронний ресурс] / М. Хвильовий. – Режим доступу : <http://www.ukrlib.com.ua/books/printzip.php?id=43&bookid=6>.
20. *Тютюнник Г.* Син приїхав [Електронний ресурс] / Г. Тютюнник. – Режим доступу : <http://www.ukrlib.com.ua/books/printzip.php?id=118&bookid=0>.
21. *Lessing D.* The Fifth Child [Електронний ресурс] / D. Lessing // Knopf Doubleday Publishing Group. – 2010. – Режим доступу : http://books.google.com.ua/books/about/The_Fifth_Child.html?id=rXX8njb02zAC&redir_esc=y.
22. *Fowles J.* Ebony Tower [Електронний ресурс] / J. Fowles. – Режим доступу : <http://ilikebooks.ru/50082-john-fowles-ebony-tower.html>.
23. *Hemingway E.* Across The River and into the Trees / E. Hemingway. – New York : Dell Publishing Company, INC. – 192 p.
24. *Manzoni A.* I Promessi sposi / A. Manzoni. – 10 edizione. – Milano : Giangiacomo Feltrinelli Editore, 2014, – 688 p.
25. *Puzo M.* Il Padrino [Електронний ресурс] / M. Puzo. – Режим доступу : <http://ru.scribd.com/doc/237291787/Il-Padrino-Mario-puzo>.
26. *Thackeray W. M.* Vanity Fair / W. M. Thackeray. – 12th ed. – London : Smith, Elder & Co., 15 Waterloo Place, 2002. – 450 с.

References

1. *Arnol'd I. V.* Stilistika. Sovremennij anglijskij jazyk : uchebnik dlja vuzov. / I. V. Arnold. – 5-e izd., ispr. i dop. – M. : Flinta : Nauka, 2002. – 384 s.
2. *Verba L. G.* Porivnyal'na leksy'kologija anglijs'koyi ta ukrajin's'koyi mov / L. G. Verba. – Vinny'cya : NOVA KNY'GA, 2008. – 248 s. – (4, pereroblene ta dopovnene).
3. *Gal'perin I. R.* Stilistika anglijskogo jazyka / I. R. Gal'perin. – M. : Vysshaja shkola, 1981. – 334 s.
4. *Zozulja M. O.* Metafora-personifikacija v romanah U. Goldinga : lingvokognitivnij aspekt : dis. ... kand. filol. nauk : spec. 10.02.04 "Germans'ki movi" / Zozulja M. O. ; DonNU. – Donec'k, 2011. – 242 s.
5. *Isaakjan E. C.* Sredstva aktualizacij konceptual'noj metafory v tvorcestve Dzh. Faulza : avtoref. diss. ... kand. filol. nauk : spec. 10.02.07 – germanskie jazyki / E. C. Isaakjan. – Erevan, 2013. – 26 s.
6. *Kupchik E. V.* Pojeticheskij mir A. Gorodnickogo : obraznaja reprezentacija konceptosfery : avtoref. diss. ... d-ra filol. nauk : spec. 10.02.01 – russkij jazyk. / E. V. Kupchik. – Tjumen', 2006. – 22 s.
7. *Maslova V. A.* Lingvokulturologija : ucheb. posobie dlja stud. vyssh. ucheb. zavedenij / V. A. Maslova. – M. : Izdatel'skij centr "Akademija", 2001. – 208 s.
8. *Mac'ko L. I.* Stilistika ukrajin's'koj movi : pidruchnik / L. I. Mac'ko, O. M. Sidorenko, O. M. Mac'ko / za red. L. I. Mac'ko. – K. : Vishha shkola, 2003. – 462 s.
9. *Petrova S. V.* Metaforicheskij jepitet v hudozhestvennyh tekstah vtoroj poloviny XX veka [Elektronnij resurs] / S. V. Petrova. – Rezhim dostupy : <http://sibac.info/index.php/2009-07-01-10-21-16/2391-----xx->.
10. *Pimenova M. V.* Konceptual'nye issledovanija. Vvedenie : ucheb. posobie / M. V. Pimenova, O. N. Kondrat'eva. – M. : FLINTA : Nauka, 2011. – 176 s.
11. *Telija V. N.* Metaforizacija i ee rol' v sozdanii jazykovoj kartiny mira / V. N. Telija // Rol' chelovecheskogo faktora v jazyke. Jazyk i kartina mira. – M. : Nauka, 1988. – S. 173–205.

12. *Chrzanowska-Kluczevska E.* Much More than Metaphor: Muster Tropes of Artistic Language and Imagination / E. Chrzanowska-Kluczevska. – Frankfurt am Main ; Berlin ; Bem ; Bruxelles ; N. Y. ; Oxford ; Wien : Peter Lang, 2013. – 195 c.
13. *Dardano M.* Grammatica Italiana con nozioni di linguistica / M. Dardano, P. Trifone. – 3 ed. – Bologna : Zanichelli, 1995. – P. 711–724.
14. *Lakoff G.* Metaphors We Live By / G. Lakoff, M. Johnson. – Chicago : Chicago University Press, 1985. – 242 p.
15. *Stockwell P.* Cognitive Poetics / P. Stockwell. – London ; N. Y. : Routledge, 2002. – 193 p.
16. *Simpson P.* Stylistics : A resource book for students / P. Simpson. – London. : Taylor&Francis e-Library, 2004. – 247 c.

References of illustrative material

17. *Nechuj-Levic'kij I.* Kajdasheva sim'ja [Electronic resource] / I. Nechuj-Levic'kij. – Access mode : <http://www.ukrlib.com.ua/books/printthebook.php?id=74&bookid=5>.
18. *Tjutjunnik G.* Vir [Electronic resource] / G. Tjutjunnik. – Access mode: <http://www.ukrlib.com.ua/books/printthebook.php?id=118&bookid=2>.
19. *Hvil'ovij M.* Ja (Romantika) [Electronic resource] / M. Hvil'ovij. – Access mode : <http://www.ukrlib.com.ua/books/printzip.php?id=43&bookid=6>.
20. *Tjutjunnik G.* Sin priihav [Electronic resource] / G. Tjutjunnik. – Access mode : <http://www.ukrlib.com.ua/books/printzip.php?id=118&bookid=0>.
21. *Lessing D.* The Fifth Child [Електронний ресурс] / D. Lessing // Knopf Doubleday Publishing Group. – 2010. – Access mode : http://books.google.com.ua/books/about/The_Fifth_Child.html?id=rXX8njb02zAC&redir_esc=y.
22. *Fowles J.* Ebony Tower [Electronic resource] / J. Fowles. – Access mode : <http://ilikebooks.ru/50082-john-fowles-ebony-tower.html>.
23. *Hemingway E.* Across The River and into the Trees / E. Hemingway. – New York : Dell Publishing Company, INC. – 192 p.
24. *Manzoni A. I.* Promessi sposi / A. Manzoni. – 10 edizione. – Milano : Giangiacom Feltrinelli Editore, 2014. – 688 p.
25. *Puzo M.* Il Padrino [Electronic resource] / M. Puzo. – Access mode : <http://ru.scribd.com/doc/237291787/Il-Padrino-Mario-puzo>.
26. *Thackeray W. M.* Vanity Fair / W. M. Thackeray. – 12th ed. – London : Smith, Elder & Co., 15 Waterloo Place, 2002. – 450 c.